

Journal of research in Persian
language and literature education

**The Impact of New Technologies on Humanities Education
(Case Study: Story of Hassanak Vazir, Beyhaqi's History)**

Reza Yosefvand

Faculty member, History Department, Payam Noor University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Education,
Humanities,
Interactive Multimedia,
New Technologies,
Hassanak Vazir

Constructivist teaching
yousefvand@pnu.ac.ir

The purpose of this study was to investigate the impact of new technologies on humanities education. By studying scientific text and the story of Hassanak Vazir from *Beyhaqi's History*, the role of tools such as interactive multimedia education in the progress of students becomes more evident. Education, in the form of an interwoven network in the process of learning and teaching vocabulary, phrases, sentences, and the other Persian Language tools, is known as a superior structure. This study is applied in terms of purpose, and Descriptive – Analytical in terms of type. Digital technologies provide a suitable opportunity for education and teaching process to create effective motivation in students and develop various skills in them. Interactive multimedia education can be considered as a complement to the traditional or current modernized educations and make the teaching and learning knowledge and skills more modern and efficient.

DOI: 10.48310/rpllp.2025.20670.1270

Received: 1404/01/05

Reviewed: 1404/03/18

Accepted: 1404/04/01

PP: 20

Citation (APA): Yosefvand, R. (2025). The Impact of New Technologies on Humanities Education. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 6(2), 101-119.
<https://doi.org/10.48310/rpllp.2025.20670.1270>

تأثیر فناوری‌های نوین در آموزش علوم انسانی (مطالعه موردی: داستان حسنک وزیر، تاریخ بیهقی)

مقاله پژوهشی

رضا یوسفوند

عضو هیات علمی گروه تاریخ، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر فناوری‌های نوین در آموزش علوم انسانی است. با مطالعه بر متون علمی و به‌خصوص داستان «حسنک وزیر» تاریخ بیهقی، نقش ابزارهایی مانند آموزش چندرسانه‌ای تعاملی در پیشرفت آموزشی دانش‌آموزان نمایان‌تر می‌شود. آموزش به‌صورت شبکه در هم‌تنیده‌ای در فرایند یادگیری و آموزش واژگان، عبارت‌ها، جمله‌ها، تکیه‌کلام‌ها و سایر ابزارهای زبانی پارسی، به‌عنوان سازه‌ای برتر شناخته می‌شود. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ نوع، توصیفی - تحلیلی است. فناوری‌های دیجیتال فرصت مناسبی را در اختیار آموزش و فرایند یاددهی قرار می‌دهند تا هم بتوان انگیزه‌های مؤثری را در دانش‌آموزان ایجاد کرد و هم مهارت‌های مختلفی را در آنان پرورش داد. آموزش چندرسانه‌ای تعاملی می‌تواند مکملی در کنار آموزش‌های سنتی یا مدرنیزه‌شده کنونی به شمار رفته، یاددهی و یادگیری دانش و مهارت‌های امروزی را نوین‌تر و کارآمدتر کند.

DOI:

10.48310/rpllp.2025.20670.1270

واژه‌های کلیدی:

فناوری‌های نوین، چندرسانه‌ای تعاملی،

آموزش،

علوم انسانی،

حسنک وزیر.

۱. نویسنده مسئول

yousefvand@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۳/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

شماره صفحات: ۲۰

مقدمه

فناوری‌های نوین نه تنها در ایجاد دانش و مهارت ویژه در آموزش نقش بسزایی دارد؛ بلکه باعث پیشرفت کیفیت آموزشی شده و بینش عمیق‌تر، دانش و معرفت بالاتر و مهارت بیشتر یاددهی و یادگیری را موجب می‌شود. هدف از پژوهش حاضر، بررسی میزان کارایی فناوری آموزش چندرسانه‌ای تعاملی بر میزان آموزش و کیفیت یا بازدهی مؤثر آن است. در عصر امروز و غلبه تکنولوژی‌های چندبُعدی مختلف و تحولاتی که در امور گوناگون زندگی انسان ایجاد کرده‌اند، آموزش و پرورش نیز تحت تأثیر این تحولات قرار گرفته و ابزارهای جدید و نوینی برای تدریس و یادگیری در دسترس قرار داده‌اند. از طرف دیگر، عصر امروز، عصر فرایند تربیت نیروی انسانی است. هدف اصلی این فرایند، تربیت پرورش و استفاده مفید از همه توانایی‌های انسان است. گسترش و توسعه علوم و فناوری در جهان امروز، بخصوص در کشورهای پیشرفته یا نسبتاً پیشرفته، به‌طور نسبی فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی جوامع را تحت تأثیر قرار داده است.

در این میان، نقش نیروی انسانی و تربیت ذهن و اندیشه ماهر و متخصص در هدایت کلی سازمان‌ها اهمیت بی‌نظیری دارد. فناوری‌های نوین آموزشی به‌ویژه ابزارها و روش‌های دیجیتال مانند نرم‌افزارهای آموزشی، پلتفرم‌های آنلاین و وسایل چندرسانه‌ای، می‌توانند به‌طور چشمگیری بر کیفیت و کارایی تدریس دروس مختلف تأثیر بگذارند. این فناوری‌ها، با ارائه شیوه‌های نوین تدریس، علاوه بر افزایش جذابیت، امکان یادگیری بهتر و مؤثرتر را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. یکی از دروسی که می‌تواند از این پیشرفت‌ها بهره‌برداری کند، ادبیات فارسی است. ادبیات فارسی به سبب داشتن منابع غنی، نقش پایایی در انتقال فرهنگ، تاریخ و ارزش‌های اجتماعی دارد و استفاده از منابع مختلف آن در تقویت مهارت‌های زبانی و درک مفاهیم ادبی دانش‌آموزان کمک شایانی می‌کند.

باتوجه به شیوه آموزش و نوع به‌کارگیری متن‌های ادبی و تعامل دانش‌آموزان با آنها می‌توان فرصت‌های طلایی را در آموزش ایجاد کرد. با وجود تمام این فرصت‌ها، در نگاه دیگر، چالش‌های یا عدم کارکردهایی در ارتباط^۱ میان دانش‌آموزان، معلمان و متن‌های آموزشی - به‌خصوص متن‌های مربوط به فرهنگ و ادب - وجود دارد و فناوری یاددهی با نوعی «کمبود زمان برای تدریس کامل آثار ادبی و مشکلاتی در جذب و نگهداری توجه دانش‌آموزان مواجه است» (کلارک، ۲۰۱۵: ۸)؛ برای مقابله با چنین بحران‌ها یا چالش‌هایی استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی، بهترین راه‌کار مقابله با مشکلات موجود است. روش‌های سنتی تدریس مانند آموزش صرفاً شفاهی و استفاده از کتاب‌های درسی سنتی نمی‌توانند پاسخگوی نیازهای امروزی دانش‌آموزان باشند. فناوری‌های

نوین آموزشی مانند نرم‌افزارهای آموزشی، پلتفرم‌های آنلاین و ابزارهای چندرسانه‌ای، می‌توانند به‌طور مؤثری باعث افزایش انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان در کلاس‌های درس ادبیات فارسی شوند. این نوع فناوری‌ها «فرآیند یادگیری را جذاب‌تر و مؤثرتر می‌کنند» (حافظ‌نیا، ۱۴۰۲: ۶).

شیوه‌های آموزشی یا فناوری متعددی درباره آموزش دانش‌آموزان وجود دارد که تعریف‌های گوناگونی درباره آنها وجود دارد. سبک آموزشی در یکی از تعریف‌های این‌گونه توصیف شده است: «رفتارهای شناختی، مؤثر و روانی اجتماعی مشخصه‌ای که به‌عنوان شاخص‌های نسبتاً پایداری از نحوه درک، تعامل و واکنش یادگیرندگان به محیط یادگیری را اعمال می‌کند» (Curry, 1983)؛ در این پژوهش سامانه رشد که شامل محتوای آموزشی چندرسانه‌ای و کتب درسی الکترونیکی است موردبررسی قرار می‌گیرد. نقش ادبیات فارسی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای یادگیری در نظام آموزشی دانش‌آموزان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدین جهت با محوریت قراردادن یکی از کتاب‌های مهم تاریخی چندوچون مسئله کاویده می‌شود.

بیان مسئله

آموزش و پرورش و تحقیق درباره کیفیت و نظام آن یکی از ارکان اصلی توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در هر جامعه بوده است و جوامع مختلف باتوجه به بافت و موقعیت مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اقلیم جغرافیایی خود، راهکارهای متنوع و مختلفی را انتخاب می‌کنند. باتوجه به ایران و محیط تاریخی - جغرافیایی، نیز باتوجه به موقعیتی که در دنیای مدرنیزم امروزی دارد و در حال گذر از جامعه صرفاً سنتی به جامعه مدرن است می‌توان دید که به‌کارگیری پلتفرم آموزشی و ابزارهای چندرسانه‌ای چگونه می‌توانند کمک شایانی به آموزش ایران کرده، در ارتقای مهارت‌های زبانی و ادبی دانش‌آموزان نیز نقشی اساسی ایفا کنند. ادبیات فارسی با ذخایر ارزشمندی که دارد می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کارآمد و مؤثر در راستای قوام نظام آموزشی و کمک به پیشبرد اهداف کارکرد فناوری‌های آموزشی عمل کند. تاریخ بیهقی، نوشته ابوالفضل بیهقی، گزارش تاریخ دوره حکومت غزنویان (تاریخ مسعودی)، یکی از ارزشمندترین متن‌های ادبی - تاریخی است که با داشتن ویژگی‌های گران‌سنگ، به‌عنوان متن پایه انتخاب شده و با استفاده از شواهد جملات گزارش «ذکر بر دارکردن حسنک وزیر» درباره فنون و ارکان مختلف بحث و تفحص انجام خواهد یافت.

ضرورت پژوهش

ضرورت پژوهش بدین جهت است که سامانه رشد که دارای ابزارهای چندرسانه‌ای (ویدیوها، انیمیشن‌ها و صوت‌ها) است می‌تواند در تدریس مفاهیم پیچیده و انتزاعی ادبیات فارسی، مانند استعاره‌ها، کنایات و اشعار کهن، به‌طور مؤثری عمل کرده، این مفاهیم را به شیوه‌ای ساده‌تر و

جذاب‌تر به دانش‌آموزان منتقل کند. به سخن دیگر، ارتباط ابزار چندرسانه‌ای با متون کلاسیک در این پژوهش بررسی می‌شود. تحقیقات نشان می‌دهد که «دانش‌آموزان با استفاده از فناوری‌های نوین می‌توانند به منابع آموزشی متنوع و به‌روز دسترسی پیدا کنند و مفاهیم مختلف را از زوایای گوناگون بررسی کنند.» (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲)؛ این امر نه تنها به درک بهتر دانش‌آموزان از مفاهیم درسی کمک می‌کند؛ بلکه انگیزه آنان را برای یادگیری نیز افزایش می‌دهد. بیشتر تحقیقات موجود در زمینه «تأثیر فناوری‌های آموزشی بر درس‌های دیگر و علمی غیر از ادبیات فارسی متمرکز شده‌اند و در خصوص ادبیات فارسی هنوز کمبودهایی در این زمینه وجود دارد» (همان، ۱۳۹۸: ۱۷)؛ بنابراین با تمرکز بر ادبیات فارسی - تاریخی، هم جنبه کارآمدی متون ادبی مشخص‌تر می‌شود و هم رابطه میان فناوری آموزشی و ادبیات و تاریخ واضح‌تر می‌گردد.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های انجام‌شده در ایران نشان داده‌اند که نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای که امکان تعامل با متن، تصویر و صوت را فراهم می‌کنند، می‌توانند درک دانش‌آموزان از متون کلاسیک را افزایش دهند (شریفی و همکاران، ۱۳۹۸)؛ این یافته‌ها با پژوهش‌های بین‌المللی همخوانی دارند؛ به‌عنوان مثال، کلارک و مایر (۲۰۱۶) دریافتند که یادگیری چندرسانه‌ای می‌تواند میزان تمرکز و پردازش اطلاعات در حافظه فعال را بهبود ببخشد.

اهداف تحقیق. هدف اصلی تحقیق، بررسی تأثیر فناوری‌های نوین آموزشی بر بهبود کیفیت تدریس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس ادبیات فارسی است. هدف فرعی، ارزیابی تأثیر استفاده از نرم‌افزارها و پلتفرم‌های آموزشی در جذب و حفظ توجه دانش‌آموزان در درس ادبیات فارسی است.

سؤال و فرضیه تحقیق. چگونه استفاده از سامانه رشد و فناوری‌های نوین آموزشی می‌تواند بر کیفیت تدریس و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس ادبیات فارسی تأثیر بگذارد؟ استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی (نرم‌افزارها، پلتفرم‌های آنلاین و ابزارهای چندرسانه‌ای) موجب افزایش انگیزه و مشارکت فعال‌تر دانش‌آموزان در فرایند یادگیری درس ادبیات فارسی می‌شود.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش، با استفاده از روش کیفی و کمی و ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته داده‌ها جمع‌آوری شده‌اند. همچنین، مراحل مختلف تحقیق از جمله انتخاب نمونه‌ها، فرایند جمع‌آوری داده‌ها و روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش‌های مختلف انجام خواهد یافت.

مبانی نظری

فناوری آموزشی - آموزش چندرسانه‌ای و ارتباط آن با ادبیات فارسی

فناوری‌های نوین آموزشی تأثیر چشمگیری بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند. این فناوری‌ها با ایجاد محیط‌های یادگیری تعاملی، افزایش انگیزه و بهبود روش‌های تدریس، می‌توانند نقش کلیدی در ارتقای کیفیت آموزش، به‌ویژه در درس‌هایی مانند ادبیات فارسی ایفا کنند. آموزش ادبیات فارسی همواره به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دروس در نظام آموزشی ایران مطرح بوده است. این درس نه تنها نقش مهمی در توسعه مهارت‌های زبانی و نگارشی دانش‌آموزان ایفا می‌کند؛ بلکه به آشنایی آنان با فرهنگ، تاریخ و هویت ملی کمک می‌کند. با این حال، روش‌های تدریس این درس در طول زمان تغییرات زیادی را تجربه کرده است. در گذشته، روش‌های سنتی مبتنی بر حفظ کردن متون، روخوانی کتاب درسی و توضیحات شفاهی معلم بود که در بسیاری از موارد باعث کاهش انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به یادگیری این درس می‌شدند (Wagner & ... 2024)؛ روش‌های نوین آموزش که مبتنی بر فناوری و یادگیری تعاملی هستند، تلاش می‌کنند تا این مشکلات را کاهش داده و یادگیری را مؤثرتر و جذاب‌تر سازند (Mayer, 2021).

اصلی‌ترین هدف این پژوهش بررسی نوع و میزان یادگیری دانش‌آموزان بر اساس فناوری و آموزش چندرسانه‌ای است. یادگیری از نوع الکترونیکی، به هر نوع آموزشی گفته می‌شود که از روش‌های سنتی عبور کرده، راهکارهای دیگری را پیش رو می‌نهد. روش الکترونیکی با ارائه طراحی و تدوین خاصی خود، افراد را در زمینه آموزش خاصی توانمند سازد، نقطه‌های ضعف را شناسایی کرده، الگوی واحد و منحصربه‌فردی در اختیار بگذارد تا به راهکارها و نتایج نوینی دست یابد. (Moor & Kearsley, 2011) طبق دستاوردهای جدید؛ فناوری‌های نوین با در اختیار قرار دادن ابزارهای مهم آموزشی که شامل تصویر، صوت، انیمیشن و کتاب است، می‌تواند درک مطلب، تجزیه و تحلیل متون ادبی و یادگیری‌های جنبی دیگری را ممکن سازد.

می‌توان گفت سامانه‌هایی مانند رشد، حرکت نوین و خاصی در آموزش ایجاد کرده، با تلفیق آموزش سنتی و مهارت‌های تکنولوژیکی جدید، فضاهایی مناسبی را در ذهن و قوه یادگیری دانش‌آموزان ایجاد می‌کند و سویه جدید علم را به آنان نشان می‌دهد. سویه‌های جدید، همواره با استقبال گرمی مواجه می‌شود؛ چون سعی دارد یاددهی و یادگیری را از حالت یکنواخت، بی‌روح و خسته‌کننده درآورده، ضمن اینکه نوعی جنبش و نوگرایی در بطن آموزش ایجاد می‌کند عادت‌ها

و یکنواختی‌های طاقت‌فرسا را از بین برده، به دنبال ارتباط دهی مناسب و جذاب میان متن و ذهن دانش‌آموز است. مهم‌ترین بازخورد این تعامل، به‌کارگیری روش‌های مطلوب آموزشی متناسب با محتواهای درسی و یادگیری درست دانش‌آموزان است. در این رویکرد، فرصت‌ها یا موقعیت‌هایی را می‌توان خلق کرد و به مطالعه جزئیاتی پرداخت که با محتوای اصلی و کلی آموزشی پیوند دارند. در ادامه مقاله در این خصوص بحث بیشتری خواهیم کرد.

تاریخ بیهقی

تاریخ بیهقی یا تاریخ مسعودی، تألیف ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی (۳۸۵-۴۷۰ ه.ق.)، دبیر دیوان رسالت محمود غزنوی و شاگرد زبردست بونصر مشکان، رئیس دیوان بوده است. پس از مرگ بونصر در اواخر سلطنت مسعود، بوسهل زوزنی رئیس دیوان شد و بیهقی با همه ناسازگاری‌ای که استاد جدید با او داشت بقیه زمان مسعود را در امن و امان به سر برد و از گزند رئیس محفوظ ماند. پس از دوره‌ای حبس و خروج از زندان دیگر وارد خدمت نشد و عمر خود را در عطلت و انزوا در منزل خود در غزنین به سر برد و به تصنیف کتاب اشتغال داشت (رک، بیهقی، ۱۳۸۷: ۳-۴).

تاریخ بیهقی یا تاریخ مسعودی درباره سلطنت مسعود بن محمود غزنوی است؛ اما در این کتاب درباره موضوعات مهم دیگری نیز بحث و بررسی شده است. یکی از مهم‌ترین بخش‌های آن، «ذکر بردار کردن حسنک وزیر» است. حسنک، وزیر سلطان محمود بود و در جریان انتقال قدرت از محمود به مسعود، به دار آویخته شد و می‌توان گفت مرگ حسنک، از قتل‌های سیاسی - اجتماعی مسعود غزنوی بود. با اینکه بوسهل زوزنی و طرفداران مسعود اصرار به قتل حسنک دارند؛ اما کینه شخصی مسعود باعث مرگ او شد. وی در زمان قتل، نامه‌ای به دست حسنک می‌رساند و می‌گوید:

«این آرزوی توست که خواسته بودی و گفته که چون تو پادشاه شوی ما را بر دار کن» (همان: ۲۱۹)

بیهقی می‌نویسد حسنک «البته هیچ پاسخ نداد» (همانجا).

داستان بردار کردن حسنک به سبب نوع نگارش و جمله‌بندی یا گزارش‌هایی که دارد، دارای بافت نمایشی یا نمایشنامه‌ای است و می‌توان آن را همانند نمایشنامه اجرا کرد یا از دیدگاه متن‌خوانی، به سبب وجود ماهیت هنری محض، می‌توان به عنوان متن ادبی - هنری در نظر گرفت و با زبان سلیس و روان بازخوانی کرد. نیز به جهت وجود شخصیت‌های متنوع و مهمی که در بافت روایت وجود دارد، می‌توان از افراد زیادی بهره گرفت و آن را روایت کرد. البته غیر از این مواردی که برشمردیم، دارای ظرفیت‌های فراوانی دیگری است که برشمردن آنها در این مقال نمی‌گنجد. این متن می‌تواند زمینه مناسبی برای خوانش ارتباط میان فناوری‌های آموزشی و ادبیات فارسی یا

متون ادبی باشد. یکی از مهم‌ترین مشکلات روش‌های سنتی تدریس ادبیات فارسی، تأکید بیش‌ازحد بر حفظ مطالب و عدم تمرکز بر درک عمیق متون است. در بسیاری از مدارس، دانش‌آموزان مجبورند بخش‌های زیادی از اشعار و متون کلاسیک را بدون درک عمیق آنها حفظ کنند. این روش نه تنها باعث ایجاد خستگی ذهنی و کاهش انگیزه یادگیری می‌شود، بلکه مانع از پرورش تفکر انتقادی و تحلیلی در دانش‌آموزان می‌شود (Movassagh, 2007)؛ علاوه بر این، عدم استفاده از روش‌های جذاب و تعاملی در تدریس ادبیات، باعث کاهش مشارکت فعال دانش‌آموزان در کلاس درس می‌شود.

هدف ما در این پژوهش بدین‌گونه است که بتوان راهکار درستی در خوانش، فهم، ارتباط چندسویه میان متن، آموزگار و دانش‌آموز، رسالت متون ادبی در یادگیری و آموزش ادبیات و مسائلی از این دست ارائه داد تا وضعیت آموزش از این حالت جمود و نبود انعطاف درآید و زمینه‌های گرایش به سمت ابعاد مختلف آموزشی را تجربه کند. به عنوان مثال، نمونه‌ای از آغاز داستان حسنک وزیر در گنجینه گزاشی از حوادث مهم تاریخی، نوع استفاده از واژگان، شیوه جمله‌بندی و روش ارائه مطلب را مثال می‌آوریم که اثر این نوع متون را در یادگیری یا در القای فناوری یا تکنولوژی آموزشی^۱ نشان دهد: «امروز که من این قصه آغاز می‌کنم... در فرخ‌روزگار سلطان معظم ابوشجاع فرخ‌زاد ... ازین قوم که من سخن خواهم راند یک دو تن زنده‌اند در گوشه‌ای افتاده و خواجه بوسهل زوزنی چند سال است تا گذشته شده است و به پاسخ آنکه از وی رفت گرفتار و ما را با آن کار نیست - هرچند مرا از وی بد آمد - به هیچ حال، چه عمر من به شست‌وپنج آمده و برابر وی می‌باید رفت و در تاریخی که می‌کنم سخنی نرانم که به تعصبی و تزیدی کشد و خوانندگان این تصنیف گویند شرم باد این پیر را؛ بلکه آن گویم که تا خوانندگان با من اندرین موافقت کنند و طعنی نزنند» (بیهقی، ۱۳۸۷: ۲۰۹).

در این مثال، علاوه بر اینکه آغاز گزارش یکی از قتل‌های تاریخی را می‌خوانیم با متن و زیبایی آن، ابزارهای زبانی، تکنیک‌های بیانی، انتخاب واژگان، جمله‌های ساده و خالی از ابهام و ابهام، جملات کوتاه و روان و نثر موجز، مختصر و مفید رو در رو هستیم. با استفاده از فناوری‌های مناسب، می‌توان با این نوع متون زیباترین‌ترین و آسان‌ترین ارتباط کلامی، ادبی و تاریخی را برقرار کرد و از فهم یا درک آن ناتوان نماند. روش‌های نوین آموزشی مبتنی بر فناوری تلاش دارند تا با استفاده از ابزارهای دیجیتال، تعامل و انگیزه یادگیری را افزایش دهند. یکی از روش‌های مؤثر در این زمینه، استفاده از یادگیری ترکیبی است که در آن روش‌های سنتی آموزش با فناوری‌های دیجیتال ترکیب می‌شود. در این روش، دانش‌آموزان می‌توانند علاوه بر حضور در کلاس‌های حضوری، از ویدئوهای آموزشی، نرم‌افزارهای تعاملی و محیط‌های یادگیری مجازی

برای تقویت درک خود از مفاهیم ادبی استفاده کنند (Dabbagh - Kitsantas 2012)؛ همچنین بازی‌های آموزشی یکی دیگر از ابزارهای نوین در تدریس ادبیات فارسی هستند. مطالعات نشان می‌دهد که بازی‌های آموزشی تأثیر بسزایی در افزایش تمرکز، انگیزه و تعامل دانش‌آموزان دارند. بازی‌هایی که به صورت مسابقه‌ای طراحی شده‌اند، می‌توانند دانش‌آموزان را به یادگیری واژگان، تحلیل متون و کشف معانی ضمنی ترغیب کنند (Gee, 2007)؛ علاوه بر این، بازی‌های تعاملی که در آنها دانش‌آموزان نقش شخصیت‌های داستان‌های ادبی را ایفا می‌کنند، کمک می‌کنند تا بهتر با محتوای متون ارتباط برقرار کنند (Prensky, 2010).

در تکنولوژی‌های ارتباط ابزار چندرسانه‌ای با متون کلاسیک، می‌توان از متن «حسنک وزیر» در ابعاد مختلف بهره‌برداری کرد. مثلاً می‌توان به عنوان یک بازی نمایشی، که ضمن مشخص شدن شخصیت‌های اصلی و فرع آن، نقش‌هایی که دانش‌آموزان بازی می‌کنند، در درجه اول به فهم آنها از محیط نمایش داستان و خوانش اثر ارتباط دارد. هر قدر ارتباط دوسویه متن و خواننده قوی‌تر باشد، اثر نمایشی جذاب‌تر و زیباتر خواهد بود. یا می‌توان شبیه صحنه‌های تئاتر و نمایشنامه، با استفاده از چندین شخصیت (= بازیگر)، متن خوانی یا پرده خوانی کرد. یا می‌توان به صورت یک داستان ساده و آزاد و با استفاده از صحنه‌آرایی یا طراحی مختلف لباس، موقعیت خاصی را خلق کرد و از آن را اجرا کرد. البته باید در نظر گرفت که موانع و سدهایی در برابر این نوع خوانش و مطالعه در مدارس و به کارگیری فناوری وجود دارد و نمی‌توان منکر آنها شد. نبود زیرساخت‌های مناسب، هزینه‌های بالا و کمبود آموزش‌های لازم برای معلمان از جمله موانع اصلی در استفاده از روش‌های نوین تدریس ادبیات فارسی است (Selwyn, 2011).

همچنین برخی معلمان که سال‌ها از روش‌های سنتی استفاده کرده‌اند، ممکن است در برابر تغییر و پذیرش فناوری‌های جدید مقاومت نشان دهند (Warschauer - Matuchniak, 2010)؛ این نوع مقاومت‌ها را می‌توان در متن نیز جستجو کرد. مثلاً وجود واژه‌های کهن، دستور زبان در زمانی^۱ و دستور هم‌زمانی^۲ و اتکاء به دستورهای کهن و شرح و توضیح لغات یا موارد دیگری را مشاهده کرد. به این واژگان یا جمله‌های تاریخ بی‌بهرگی توجه شود: «این بوسهل مردی امام‌زاده و محتشم و فاضل و ادیب بود؛ اما شرارت و زعارتی در طبع وی مؤکد شده - و لا تبدیل لخلق الله» (بی‌بهرگی، ۱۳۸۷: ۲۰۹).

«و چون امیر حسنک رضی الله عنه از هرات قصد بلخ کرد علی رایش حسنک را به بند می‌برد و استخفاف می‌کرد و تشفی و تعصب و انتقام می‌بود» (همان: ۲۱۱).

-
1. Diachronic Grammar
 2. Synchronic Grammar

اما نمی‌توان با اتکا به چند واژه کهن و نثر سده پنجم و ششم هجری، تکنولوژی آموزش را وارد متون کهن پارسی نساخت و موانعی در برابر آن به وجود آورد. وجود جملات ساده و سلیس گزارش قتل حسنک و کلاً در تمام متن تاریخی بیهقی، حکایت از نثر ساده و استوار ابوالفضل بیهقی دارد و می‌توان گفت بر تمام اثر حکمفرما است: «همیشه چشم نهاده بودی تا پادشاه بزرگ و جبار بر چاکری خشم گرفتگی و آن چاکر را لت زدی و فروگرفتگی. این مرد از کرانه بجستی و فرصتی جستی و تضریب کردی و المی بزرگ بدین چاکر رسانیدی و آنگاه لاف زدی که فلان را من فروگرفتم» (بیهقی، ۱۳۸۷: ۲۱۰).

می‌توان یبای ایجاد امکانات و ایجاد حق انتخاب یا اختیار^۱ در فناوری چندرسانه‌ای برای این موارد یا مشکلات نیز چاره‌اندیشی کرد. آنها را به لغت‌نامه‌ها وصل کرد یا لغت‌نامه محدودی را در حد رفع مشکلات متن ایجاد کرد یا از دیدگاه دستور زبان، با ایجاد کتابچه‌ها یا راهنمایی، همراه خواننده شد و در درک زیبایی‌های متن و دریافت آموزش کافی و درست کمک کرد.

نقش متن و فناوری چندرسانه‌ای در یادگیری علوم انسانی – ادبیات فارسی

فناوری‌های نوین آموزشی به دلیل داشتن امکانات تعاملی و انعطاف‌پذیری بالا، نقش مهمی در توسعه مهارت‌های زبانی و درک مطلب دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. یادگیری زبان و ادبیات، به‌ویژه درک متون ادبی، فرآیندی پیچیده است که نیاز به تمرین مداوم، تعامل با محتوا و تجزیه و تحلیل دقیق دارد. روش‌های سنتی تدریس، عمدتاً بر خواندن، حفظ کردن و تکرار تمرکز دارند که ممکن است برای همه دانش‌آموزان کارآمد نباشد. در مقابل، فناوری‌های آموزشی می‌توانند با ارائه محیط‌های یادگیری پویا و چندرسانه‌ای، درک مفاهیم زبانی و متون را تسهیل کنند (Mayer, 2021).

یکی از مهم‌ترین مزایای فناوری‌های نوین، افزایش تعامل دانش‌آموزان در یادگیری است. ابزارهای چندرسانه‌ای مانند ویدئوهای آموزشی، فایل‌های صوتی، انیمیشن‌ها و محتوای تعاملی دیجیتال، می‌توانند به درک بهتر داستان‌ها، اشعار و متون ادبی کمک کنند. به‌عنوان مثال، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که ترکیب متن با صدا و تصویر، تأثیر مستقیمی بر افزایش تمرکز و درک مطلب دانش‌آموزان دارد، زیرا مغز اطلاعات چند حسی را بهتر پردازش می‌کند (Movassagh, 2007)؛ استفاده از فناوری‌هایی مانند کتاب‌های دیجیتال تعاملی، که در آنها امکان هایلایت کردن کلمات، دریافت توضیحات مفهومی و شنیدن تلفظ صحیح کلمات وجود دارد، به بهبود مهارت خواندن و درک متون کمک شایانی می‌کند (Guba – Lincoln, 1994). از این نوع تکنولوژی‌ها نیز می‌توان در درک متونی مانند تاریخ بیهقی بهره جست و بتوان اصول مدوتی را بر آموزش ادبیات فارسی با فناوری‌های چندرسانه‌ای تولید کرد.

درخصوص دستور زبان یا واژگان کهنی که در متون کهن پارسی وجود دارد و در ادبیات فارسی باید آموزش داده شود، چالش‌ها یا موانع فراوانی دیده می‌شود. یکی از تأثیرات مهم فناوری‌های نوین بر آموزش زبان و ادبیات و فناوری چندرسانه‌ای، بهبود مهارت‌های نوشتاری است. سامانه‌های پردازش زبان طبیعی و ابزارهای تصحیح خودکار متن، مانند گرامرلی و گوگل داکز، می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا اشتباهات دستوری، نگارشی و سبکی خود را به‌صورت هم‌زمان اصلاح کنند. این ابزارها با ارائه پیشنهادهای نگارشی، به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا ساختار جملات خود را بهبود بخشند و سبک نوشتاری خود را تقویت کنند (Crossley et al, 2017)؛

با استفاده از این تکنولوژی‌ها، اولاً سطح نوشتار خود را بهبود می‌بخشند و دوم اینکه، با ارتباط درست و قوی با متن، با گرامر و نحو دستور زبان گذشته نیز ارتباط لازم را ایجاد کرده در فهم متن دچار لغزش نمی‌شوند: «... چون پیغام بگزاردم خواجه دیری اندیشید پس مرا گفت بوسهل زوزنی را با حسنک چه افتاده است که چنین مبالغت‌ها در خون او گرفته است؟ گفتم نیکو نتوانم دانست، این مقدار شنوده‌ام که یک‌روز به سرای حسنک شده بود به روزگار وزارتش پیاده و به درآعه، پرده‌داری بر وی استخفاف کرده بود و وی را بینداخته. گفت: ای سبحان‌الله! این مقدار شقر را چه در دل باید داشت!...» (بیهقی، ۱۳۸۷: ۲۱۳).

اگر به این نوع گرامر یا دستور زبان به کار رفته در متن گزارش حسنک توجه شود، مشاهده می‌گردد که دانش‌آموز با یادگیری بستر یا دستور حاکم بر متن، ارتباط طولی و عرضی متن، ارتباط واژگان با همدیگر و ساختار آن در زنجیره جمله، نقش تک‌واژگان و ضرورت وجود یا عدم وجود هریک از واژگان را در متن تشخیص می‌دهد. فناوری و ابزارهای چندرسانه‌ای وابسته به آن ضمن اینکه پیمودن این را آسان می‌کند، فهم متن را نیز از کژروی، تناقض، انگاره‌های غلط و نادرست در امان نگه می‌دارد. البته باید به دیده انتقادی نیز به مسئله استفاده از تکنولوژی در فهم متون کهن پارسی نگاه کرد. استفاده نادرست از فناوری‌های آموزشی می‌تواند باعث کاهش تعاملات اجتماعی و گروهی در محیط کلاس شود.

یادگیری ادبیات فارسی نیازمند بحث‌های گروهی، تحلیل‌های انتقادی و مبادله دیدگاه‌ها است؛ ما اگر فناوری‌ها به شکلی طراحی شوند که تعاملات حضوری را کاهش دهند، ممکن است منجر به کاهش توانایی‌های ارتباطی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان شود (Turkl, 2015)؛ بنابراین، ضروری است که فناوری‌های آموزشی به‌گونه‌ای استفاده شوند که همچنان تعامل اجتماعی و فعالیت‌های گروهی را تقویت کنند. در نگاه دیگر، با پیشرفت‌هایی که در فناوری رخ داده، حجم اطلاعات رو به روز افزایش یافته، سرعت و دقت استخراج اطلاعات برای کاربران مختلف افزایش یافته، روش‌های مختلف ایده‌های فناوری و تکنولوژی‌هایی که برای آموزش چندجانبه به کار گرفته

می‌شود متنوع است. روان‌شناسی تربیتی، بررسی سبک‌های مختلف یادگیری، موفقیت تحصیلی، میزان ارتباط دانش‌آموزان با هریک از پارامترهای تکنولوژی‌ها و عوامل مرتبط با آنها به بخشی از پژوهش‌های این رشته تبدیل شده است (Nigel, 2017)؛ براساس این رویکردها، آموزش متون مختلف برای دانش‌آموزان باید مطابق با محتوای آموزشی، محیط آموزشی، استعداد آنها، مقدار کارکرد حافظه یا قدرت تصمیم‌گیری دانش‌آموزان در یادگیری مطالب و میزان نفوذ معلمان در رشد و پرورش آموزشی دانش‌آموزان، فصل‌های مهمی را در امر آموزش ایجاد می‌کند.

یافته‌های تحقیق

ارتباط و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان، یکی از اجزای اصلی یادگیری است. وظیفه معلم آن نیست که فقط انگیزه را زیاد کند؛ بلکه باید کاری کند که دانش‌آموزان به یادگیری علاقه نشان داده، در فرایند آن مشارکت داشته باشند. در این میان، چهار دیدگاه: رفتاری، انسانی، شناختی و اجتماعی از اهمیت بالایی برخوردار هستند و به فراخور هریک از این دیدگاه‌های چهارگانه، به پاداش‌ها/ تنبیه‌های بیرونی به عنوان مبانی تعیین‌کننده انگیزه دانش‌آموزان؛ توانایی‌هایی دانش‌آموزان در رشد، آزادی در انتخاب هدف؛ هدایت انگیزه دانش‌آموزان به وسیله افکار آنها؛ نیاز به وابسته‌بودن و ارتباط فرد با دیگران بررسی می‌شود. متن داستان «بردار کردن حسنک وزیر» در اختیار ۱۴۴ نفر از دانش‌آموزان پایه نهم یک دبیرستان پسرانه و یک دبیرستان دخترانه در منطقه ۱۸ آموزش و پرورش تهران قرار دادیم. از ۱۴۴ نفر از آزمودنی شرکت‌کننده در پژوهش دامنه سنی آزمودنی‌ها از ۱۶ تا ۱۵ سال و میانگین سنی نمونه مورد بررسی ۱۵/۱۸ سال بود. اطلاعات جمعیت‌شناختی بخش کیفی. از مراحل مهم کدگذاری باز در فرایند تجزیه و تحلیل متغیرهای کیفی مشخص کردن ویژگی‌ها و ابعاد مشارکت‌کنندگان در پژوهش است.

توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش

در جدول ۱ مشارکت‌کنندگان براساس نوع جنسیت طبقه‌بندی شده و فراوانی مربوط به هر دسته به همراه درصد آن مشخص گردیده است.

جدول شماره ۱.

جنسیت	فراوانی	درصد
دختر	۷۰	۴۹
پسر	۴۴	۵۱
کل	۱۴۴	۱۰۰

با توجه به فراوانی مشاهده شده در وضعیت جنسی مشخص است که ۴۹ درصد از مشارکت‌کنندگان دختر و ۵۱ درصد پسر هستند. از ۱۴۴ نفر آزمودنی شرکت‌کننده در این پژوهش ۱۷ نفر دارای پدر و مادر معلم بودند و آموزش‌های مستقیم و غیر مستقیم آموزشی را دیده بودند.

(۱۱/۸ درصد)، ۳۲ نفر با انیمیشن‌ها و سی‌دی‌های آموزشی، مشغول یادگیری بودند (۲۲/۲ درصد)، ۸۹ نفر با آموزش چندرسانه‌ای رشد آموزش دیده بودند (۶۱/۸ درصد) و ۶ نفر از دوران کودکی کارتون‌های دوزبانه را تماشا می‌کردند. (۴/۲ درصد).

ترکیب میزان آموزش مشارکت‌کنندگان با سامانه رشد و بازدهی آن بر خوانش متن
در جدول ۲، خبرگان بخش کیفی براساس میزان آموزش مشارکت‌کنندگان با سامانه رشد و بازدهی یا میزان تأثیرگذاری بر خوانش متن «بردارکردن حسنگ وزیر» و ارتباط متن و دانش‌آموز طبقه‌بندی شده و فراوانی مربوط به هر دسته به همراه درصد آن مشخص گردیده است.

جدول (۲) ترکیب میزان آموزش مشارکت‌کنندگان با سامانه رشد

درصد	فراوانی	تعداد دانش‌آموز
۶۱/۸	۱۴	۸۹
۲۲/۲	۹	۳۲
۱۱/۸	۸	۱۷
۴/۲	۱	۶
۱۰۰	۱۷	جمع کل

تحلیل داده‌ها به‌عنوان بخشی از روش‌شناسی علمی، یکی از اجزای کلیدی هر تحقیق محسوب می‌شود که تمامی مراحل تحقیق را تا رسیدن به نتایج نهایی هدایت و کنترل می‌کند. پژوهشگر در این مرحله از انواع روش‌های تحلیل برای پاسخ به پرسش تحقیق یا بررسی فرضیه‌ها بهره می‌برد. از این رو، فقط تحلیل داده‌ها کافی نیست؛ بلکه تفسیر و تعبیر نتایج تحلیل نیز لازم است. ابتدا داده‌ها تحلیل می‌شوند و سپس نتایج این تحلیل‌ها باید مورد تفسیر قرار گیرند. داده‌های جمع‌آوری شده منابع خامی هستند که باید با ابزارهای مناسب تحلیل و تفسیر شوند تا به اطلاعات مفید و کاربردی تبدیل شوند. در این نوع تحقیق، تحلیل‌های آماری ابزار مناسبی برای پردازش داده‌ها و استخراج نتایج است. «از طریق تحلیل‌های آماری می‌توان ارتباط میان متغیرها را شناسایی و به پاسخ‌های مدنظر دست یافت» (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱).

تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی

در این پژوهش، ابتدا با مصاحبه از دانش‌آموزان پایه نهم در مدارس دولتی و غیر دولتی، اطلاعاتی جمع‌آوری شد. سپس به دقت تجزیه و تحلیل شدند تا بتوان به نتایجی مشخصی دست پیدا کرد. برای تحلیل داده‌ها، از روش کدگذاری استفاده شد. این روش کمک می‌کند تا مفاهیم اصلی مطرح‌شده در مصاحبه‌ها را شناسایی کرده و دسته‌بندی شود. با استفاده از کدگذاری باز، می‌توان به عمق دیدگاه‌های متخصصان پی برد و ارتباط بین مفاهیم مختلف را بهتر درک کرد. با تحلیل دقیق این داده‌ها، کدها، مقوله‌ها و دسته‌هایی شناسایی شدند که به شناخت بهتر مسایل کمک می‌کنند همچنین باتوجه به نتایج این تحلیل، می‌توان پیشنهادها و راه‌کارهای عملی برای بهبود

وضعیت آموزشی و ارتباط بهتر دانش‌آموزان با متن‌های ادبی و درس ادبیات فارسی ارائه داد. در این بخش با تعداد ۱۴۴ نفر از دانش‌آموزان درس ادبیات فارسی در مدارس دولتی مصاحبه شد. سپس در نرم افزار تخصصی مکس کیودا کدگذاری صورت گرفت.

جدول ۳ تعدادی از کدهای اولیه که در قسمت‌هایی از متن مصاحبه وجود دارد بیان گردیده است.

جدول ۴ قسمت‌هایی از مصاحبه و کدهای اولیه

مصاحبه	متنی از مصاحبه	کد اولیه (باز)
مصاحبه اول، سطر ۴-۵	استفاده از ویدیوهای آموزشی و انیمیشن‌های درسی مربوط به متن تاریخی باعث شد مفاهیم سخت و پیچیده ادبیات را بهتر بفهمم، بخصوص در بخش آرایه‌های ادبی که همیشه سخت بود.	درک بهتر مفاهیم ادبی از طریق محتوای چندرسانه‌ای
مصاحبه دوم، سطر ۶-۷	معلم ما از پلتفرم رشد برای فرستادن تمرین‌های تعاملی استفاده می‌کرد. این باعث شد من بیشتر تمرین کنم و نمرام بهتر شود.	افزایش تمرین و تکرار از طریق پلتفرم‌های آموزشی
مصاحبه سوم، سطر ۸-۹	زمانی که از نرم‌افزار رشد برای آموزش تصویری استفاده کردیم، هم جذاب بود و هم توانستم به بهترین شکل متن را بفهمم	جذابیت در آموزش ادبیات با استفاده از آموزش تصویری
مصاحبه چهارم، سطر ۳-۴	بعد از اینکه کلاس آنلاین برگزار شد، بجهه‌هایی که خجالتی بودند نیز شروع به مشارکت کردند. چون راحت‌تر می‌توانستند سوال بپرسند.	افزایش مشارکت دانش‌آموزان در فضای مجازی
مصاحبه پنجم، سطر ۵-۶	استفاده از آزمون‌های آنلاین کمک کرد سریع‌تر متوجه بشم کجای درسم ضعیف است معلم هم دقیق‌تر می‌توانست اشکالاتم را بررسی کند.	شناسایی سریع نقاط ضعف تحصیلی با ابزارهای دیجیتال
مصاحبه ششم، سطر ۱۰-۱۱	وقتی فیلم تدریس متن تاریخی ضبط شده بود، من هر وقت می‌خواستم برمی‌گشتم و دوباره نگاه می‌کردم. این خیلی کمک کرد که بهتر یاد بگیرم.	امکان مرور چندباره مطالب آموزشی
مصاحبه هفتم، سطر ۷-۸	در کلاس حضوری همیشه وقت کم می‌آوردیم برای بحث در مورد متن‌ها، ولی با فناوری و کلاس مجازی، بیشتر بحث کردیم و حتی تحلیل شعر و متن نیز انجام دادیم.	افزایش فرصت بحث و تحلیل متنون ادبی در محیط دیجیتال
مصاحبه هشتم، سطر ۹-۱۰	استفاده از بازی‌های آموزشی ادبیات مثل مسابقه مجازی خیلی برام هیجان‌انگیز بود. باعث شد بیشتر مطالعه کنم تا برنده بشم.	ایجاد انگیزه یادگیری از طریق بازی‌های آموزشی
مصاحبه نهم، سطر ۱۲-۱۳	آموزش مجازی باعث شد بتوانم به منابع مختلفی مثل متن‌خوانی‌های صوتی و تفسیرهای ویدیویی دسترسی پیدا کنم که قبلاً نداشتم.	دسترسی گسترده‌تر به منابع متنوع آموزشی ادبیات فارسی
مصاحبه دهم، سطر ۲-۳	وقتی با بچه‌ها روی فایل‌های اشتراکی کار می‌کردیم، حس همکاری بیشتری بین ما به وجود آمد.	بهبود یادگیری از طریق ابزارهای اشتراک‌گذاری آنلاین

پژوهش حاضر در راستای شناسایی عوامل مؤثر بر به‌کارگیری فناوری‌های نوین آموزشی و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس ادبیات فارسی، از روش کدگذاری استفاده کرده است. در این فرآیند، پس از تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌ها، مشاهده‌های

میدانی و مطالعات پیشین، چهار مفهوم اصلی به‌عنوان مؤلفه‌های عوامل علی استخراج شده‌اند. این مؤلفه‌ها عبارتند از: عوامل زیرساختی و اقتصادی، عوامل آموزشی و برنامه‌ریزی درسی، عوامل فردی و روان‌شناختی دانش‌آموزان، و عوامل فرهنگی و اجتماعی. هر یک از این مؤلفه‌ها نقشی حیاتی در موفقیت یا شکست استفاده از فناوری‌های نوین در کلاس درس ایفا می‌کنند.

محتوای آموزشی داستان بردار کردن حسنگ وزیر و سامانه رشد

پس از بحث و بررسی درباره متن گزارش حسنگ وزیر، میزان ارتباط دانش‌آموزان با آن و شیوه یادگیری، به سراغ فرصت‌ها یا موقعیت‌هایی باید رفت که می‌توان خلق کرد و به مطالعه جزئیاتی پرداخت که با محتوای متن ارتباط تنگاتنگی دارند. در ابتدا باید گفت که این نوع مطالعه، باینکه به متن اصلی تکیه دارد و موقعیت‌هایی که خلق می‌شود از محتوای متن سرچشمه می‌گیرد؛ اما می‌تواند ابعاد مختلف، متنوع و چندگانه‌ای را شامل شود. درواقع، متن ادبی را سرچشمه یا بنیان مطالعه قرار داده، به موضوعاتی می‌پردازیم که منشعب از همان متن است؛ ولی به‌صورت مستقل هم مطالعه می‌شود. رویکرد این نوع بازخوانی متن، «تولید ایده‌ها»، «ابتکار» و «بسط» (2022, Alabbasi, AM, &... متن را فراهم می‌آورد.

جدول ۵. محتوای آموزشی تاریخ بیهقی و ایجاد گزینه‌های مطالعه‌ای بیشتر در سامانه رشد

آموزش (session)	مفاهیم (Concepts taught)	دانش‌آموز ^۱	متن (text)	موقعیت‌های خلق شده (Created situations)
۱	متن تاریخ بیهقی و قلم شیوای ابوالفضل بیهقی	۹۴	ایجاد انگیزه در درک زیبایی متن؛ اشتیاق دانش‌آموزان در نمایش فیلم یا نمایشنامه و شنیدن متن گزارش امیرحسنگ وزیر.	درک زیبایی متن و جستجوی علت‌هایی که در آفرینش متن مداخله دارند. یافتن زیبایی‌های واژگانی و زیبایی‌های معنایی؛ دستور زبان، نام‌ها، پیشینه آن، نوع تلفظ آنها، واژگان فارسی و غیر فارسی و مقدار درصد آرایه‌های ادبی در تولید یا بازتولید متن‌های ادبی؛ نوع فهم آنها و بازشدن درچه‌ای در سوق‌دادن دانش‌آموزان به سوی متن‌های ادبی و خوانش آنها
۲	متن تاریخ بیهقی و تغییر پادشاهی و سیستم حکومت	۸۱	اطلاع از مرگ یک پادشاه و به قدرت رسیدن پادشاه دیگر. تهیه جزوه و جمع‌بندی مطلب.	دانش‌آموزان درباره مرگ سلطان محمود، علت مرگ او، نام ولیعهد یا جانشین او، تغییر جانشین و زندانی شدن امیرمحمد، شیوه به قدرت رسیدن امیرمسعود، افرادی که در این تغییر قدرت سهم بودند و

۱. یادآوری می‌شود متغیر بودن تعداد دانش‌آموزان، به‌سبب میزان علاقه آنها به موضوع‌های مطرح است و جمع کل دانش‌آموزان بر اساس مشارکت در هریک از موضوعات، ۱۴۴ نفر نیست.

				مطالب دیگر پژوهش کردند. در این مورد دانش‌آموزان گزینه «خواندن متن» را انتخاب کردند و علت آن را «تمرکز بیشتر بر متن» عنوان کردند. این موضوع در تاریخ و فرهنگ ایران تکرار شده و دانش‌آموزان دوست داشتند با تکیه بر همین متن، درباره تاریخ ایران، نوع قدرت‌ها و جانشینان آنها جستجو کنند.
۳	متن تاریخ بیهقی و وزارت امیرحسنک	۹۵	گوش کردن به پادکست (Podcast) متن و توضیحات معلم درباره وزارت حسنک، مدت آن و پادشاهی که در خدمت او بود. تهیه خلاصه فصل و نوشتن سرفصل‌های اصلی	نشان دادن مسئله وزارت (نخست‌وزیر)، نوع وزارت، کارهایی که یک وزیر در دستگاه حکومتی انجام می‌دهد، نوع اختیارات او، معارض‌ها یا دشمنانی که ایجاد می‌شود، کسانی که موافق نظریه‌های و هستند، میزان نفوذ وزیر (نخست وزیر) بر پادشاه، دفاع پادشاه از وی یا ایراد اتهام بر وی و دفاع نکردن از او. تبیین چگونگی وزارت در دستگاه حکومت غزنوی
۴	متن تاریخ بیهقی و اطلاع از هواداران پادشاه قبلی و پادشاه جدید	۷۹	گوش کردن به پادکست یا توضیحات معلم و آشنایی با ساختار سیاسی متن	تفسیر متن و علت مرگ حسنک وزیر. با طرفداران دودشاه و رفتارهای آنها را بررسی کردند. در این رویکرد، دانش‌آموزان آن را نوعی شوخی می‌پنداشتند و واکنش آنان با طنز و مزاح همراه بود.
۵	متن تاریخ بیهقی و افرادی که در قتل حسنک مداخله داشتند	۱۰۱	مطالعه متن و آشناسدن با برخی از چهره‌های کلیدی داستان. تهیه جدول و تقسیم‌بندی افراد به دودسته مخالف و موافق قتل حسنک	دانش‌آموزان گزارشی از علت مرگ تهیه کردند و مشتاق بودند افرادی که وزیر را به قتل رسانده‌اند بازشناسند. به رفتار پادشاه (مسعود غزنوی) خیلی تأکید داشتند و نوع گفتگوی او را با این افراد بررسی می‌کردند. در گزارش‌هایی که تهیه کردند مهم‌ترین پرسشی که مطرح کردند این است که که قتل وزیر در متن‌های کهن پارسی وجود دارد یا فقط به حسنک مربوط می‌شود. اشتیاق داشتند در صورت وجود مشابهت‌هایی در متون کهن، نوعی مطالعه تطبیقی انجام دهند و علت‌ها را با هم مقایسه کنند.
۶	متن تاریخ بیهقی و تراژدی قتل	۱۴۴	مشاهده فیلم آموزشی و تمرکز بر متن	تراژدی قتل حسنک، مهم‌ترین تأثیر را دانش‌آموزان نهاد و گروه‌های مختلف با تهیه گزارش، فلش‌کارت، جدول، طرح سؤال، ایجاد پرسشنامه، رسم تصاویر، رسم نمودار، بحث و شبیه‌سازی نمایشنامه‌ای، درخواست نمایش آن به صورت تئاتر دانش‌آموزی

و تولید پادکست‌ها، با متن ارتباط برقرار کردند.				
---	--	--	--	--

در جدول شماره ۵، تعامل کامل دانش‌آموزان را با متنی مشاهده می‌کنیم که ممکن است از نظر نوع جمله‌بندی، سطح واژگان، وجود واژگان کهن، نفوذ زبان عربی و وجود عبارت‌ها، واژگان و ابیات عربی و مواردی شبیه به اینها، جزء متون سخت برای دانش‌آموزان پایه نهم باشد؛ اما فناوری رشد، با در اختیار نهادن پادکست، فیلم، متن، ویدئو، متن‌خوانی و ... آن را به ذهن و زبان دانش‌آموزان نزدیک‌تر کرده، خوانش و درک را آسان‌تر و در عین حال زیباتر ساخته است. معلم با طرح کلی موضوع یا موضوع کلی، راه‌های درک و دریافت آن را آسان‌تر و درست‌تر کرده است.

نتیجه‌گیری

فناوری‌ها ارتباط عمیقی با موضوع‌های مختلف در جهان امروزی دارند. آموزش، نوع آموزش و نحوه یادگیری یا یاددهی به کودکان، نوجوانان و بزرگسالان با هسته‌های مختلف تکنولوژی ارتباط دارد و در پژوهشی که انجام دادیم ارتباط مستقیم فناوری یا آموزش را به خوبی مشاهده کردیم. تاریخ بیهقی و گزارش بردار کشیده‌شدن حسنک وزیر، یکی از بهترین سندهایی است که در تاریخ و ادبیات فارسی استفاده می‌شود. این گزارش بنا به ماهیت دستور زبانی، واژگانی، نوع جمله‌بندی، بلاغت و ساختار بیرونی و ساختار درونی که دارد در مقاطع مختلف تحصیلی (دوره دبیرستان و دانشگاه) استفاده می‌شود.

به همین سبب، به عنوان مطالعه موردی استفاده کردیم. با مطالعه نمودارهایی که از نتیجه مصاحبه یا در اختیار قراردادن متن و موضوع گزارش به دست آمده، مشخص می‌شود که می‌توان میان متون کهن پارسی و پلتفرم‌ها و فناوری‌های نوین آموزشی ارتباط مستقیم و بی‌واسطه‌ای را برقرار کرد و نتایج مهم و دلخواهی را آن گرفت. نتایج جالب این پژوهش را می‌توان در رده‌های مختلف مطالعه کرد: ۱. دانش‌آموزانی که دارای مادر یا پدر و مادر استاد دانشگاه، معلم یا آموزگار و مربی در نهادهای مختلف بودند، با متن ارتباط بهتر و درست‌تری را برقرار می‌کردند و به پاسخ‌های مختلف به‌درستی پاسخ می‌دادند. (میزان پاسخ درست‌تر این دانش‌آموزان از دانش‌آموزانی که دارای پدر و مادر غیر معلم بودند، بیشتر بود)؛ دانش‌آموزان این گروه در کودکی متن‌ها را به صورت داستان‌های کودکانه یا انیمیشن یا پویانمایی و نمایشنامه می‌خواندن یا می‌شنیدند؛ ۲. زمانی که داستان حسنک وزیر به صورت نمایشنامه یا سه نمایشنامه در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت، ضمن اینکه با استقبال بی‌نظیری مواجه شد، تلاش می‌کردند به خوبی متن را بفهمند با شخصیت‌ها آشنا شوند، معنی واژگان را بدانند و به نوع دستور زبان و نوع جمله‌بندی آگاهی کامل داشته باشند، حتی جمله‌هایی را نیز حفظ می‌کردند و استفاده می‌کردند؛

۳. متن خوانی ساده گزارش - بدون اینکه رسانه یا فناوری دیگری در اختیار دانش‌آموزان قرار گیرد - نیز بازتاب خوبی در آموزش، یادگیری و یاددهی دانش‌آموزان داشت؛ اما میزان درصد آن به نسب نمایشنامه یا پویانمایی و فیلمنامه کمتر بود؛ ۴. تعدادی از دانش‌آموزان نیز به صورت داوطلب اقدام به خواندن متن گزارش تاریخ بیهقی کردند. مربی یا آموزگار هیچ‌نوع مداخله‌ای در خوانش، تفهیم مطلب، نوع واژگان یا دستور زبان و جمله‌بندی متن نداشت. نتیجه جالبی که در این مطالعه به دست آمد این است که میزان موفقیت دانش‌آموزان در تفهیم و تفاهم متن بیشتر از مقداری بود که متن در اختیار آنها قرار می‌گرفت. علت اصلی موفقیت دانش‌آموزان این بود که پیش از آنکه به سراغ متن بروند، به صورت جامعه و کامل درباره متن، نوع متن، تاریخ و اتفاقات تاریخی توجیه شده بودند و می‌توان گفت انگیزه درونی دانش‌آموزان، اشتیاق آنها به دانستن مطالب خوب و کافی درباره تاریخ کشور، نیاز به فهم مطالب و یافتن پاسخ‌های مناسب برای خواسته‌های درونی دانش‌آموزان، فرصت کافی را در اختیار آنها نهاده بود.

باتوجه به نتایج به بارآمده در این پژوهش، می‌توان با الگوقراردادن این نوع پژوهش‌ها، آنها را در سطح کلان و در آموزش‌های چندگانه و چندبعدی در سطح کشور انجام داد و نتایج بسیار خوبی را به دست آورد.

منابع

- بیهقی، خواجه ابوالفضل محمد بن حسن (۱۳۸۷). تاریخ بیهقی، تصحیح دکتر علی‌اکبر فیاض، چاپ چهارم، تهران: هرمس.
- حافظنیا، محمدرضا (۱۴۰۲). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ اول، تهران: سمت.
- دانایی‌فرد، حسن - مهدی الوانی - عادل آذر (۱۳۹۱). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، چاپ اول، تهران: صفار.
- _____ (۱۳۹۸). روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت: رویکردی جامع، چاپ اول، تهران: صفار.
- Alabbasi, AM, & Paek, SH, & Kim, D (2022). What di educators need to know about to Torrance Tests of Creative Thinking: A Comprehensive review, *Frontiers in psychology*, 26: 13 and, pp. 138- 141.
- Clark, R. C., & Mayer, R. E (2015). *E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning*. John Wiley & Sons.
- Curry, L (1983). An organization of learning style theory and constructs. In L. Curry (Ed.), *Learning style in continuing medical education* (pp. 115-131). Ottawa: Canadian Medical Association, p. 115.

- Dabbagh, N., & Kitsantas, A (2012). Personal learning environments, social media, and self-regulated learning: A natural formula for connecting formal and informal learning. *The Internet and Higher Education*, 15(1), 3-8. , 16.
- Crossley, S. A., Kyle, K., & McNamara, D. S. (2017). The development and use of cohesive features in L2 writing and their relations to judgments of essay quality. *Journal of Second Language Writing*, 35, 66-82 and , p. 29.
- Gee, J. P (2007). What video games have to teach us about learning and literacy. Macmillan, , p. 45.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(163-194), 105 and , p. 11.
- Mayer, R. E (2021). *Multimedia learning* (3rd ed.). Cambridge University Press, p.7 and p. 31.
- Moor, Michael & Greg Kearsley. (2011). *Distance Education: A Systems View of Online Learning*, Cengage Learning, p. 34.
- Movassagh Paivio, A (2007). Mind and its evolution: A dual coding theoretical approach. *Psychology Press*, , p. 12 and , p. 77.
- Neigel, A. R., Miao, Y., Montagna, N., Chirino, C. A., & Szalma, J. L (2017). Individual differences in achievement motivation are related to vigilance performance. In *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting* (Vol. 61, No. 1, pp. 1298-1302). Sage CA: Los Angeles, CA: SAGE Publications, , p. 127.
- Warschauer, M., & Matuchniak, T (2010). New technology and digital worlds: Analyzing evidence of equity in access, use, and outcomes. *Review of Research in Education*, 34(1), 179-225, 14.
- Wagner, P., Lescure, N., Siddiqui, N., Fink, J., & Wagner, E (2024). Validity and reliability of a new radiological method to estimate medial column internal rotation in hallux valgus using foot weight-bearing X-ray. *Foot & Ankle Specialist*, 17(1), 14-22.
- Prensky, M (2010). *Teaching digital natives: Partnering for real learning*. Corwin Press, , p. 27.
- Selwyn, N (2011). *Education and technology: Key issues and debates*. Bloomsbury Publishing, , p. 87.
- Turkle, S (2015). *Reclaiming conversation: The power of talk in a digital age*. Penguin Press, p. 38.